

СФЕРА

ГОДИНА I БРОЙ II
СФЕРА ИК © 2008
<http://sfera.zonebg.com>
e-mail: sfera@mail.com

БЮЛЕТИН

ШОУТО ТРЯБВА ДА СПРЕ !

На всички вече е ясно, че Проектът на Закон за културното наследство, внесен от г-ца Нина Чилова – председател на Комисията по култура към Народното събрание и група народни представители, предизвика огромно напрежение сред обществото.

Против приемането му се обявиха над 50 неправителствени организации. Тази тяхна инициатива подкрепят стотици експерти, директори на музеи, специалисти в сферата на културното наследство и интелектуалци.

Дебатът от Комисията по култура се пренесе в пленарна зала, а след това излезе и в медиите. Проведоха се кръгли маси и пресконференции. Общото мнение на експертите е, че предлаганият проектозакон, ако бъде окончателно приет, ще доведе до правен хаос в цялата система на културното наследство.

Законопроектът не отговаря на европейските изисквания и стандарти, не въвежда съвременни критерии и регулации, не съдържа ясни правни дефиниции, не урежда обществените отношения, не е балансиран по отношение на материално-нематериално, археологическо-неархеологическо и движимо-недвижимо наследство, противоречи на Конституцията и на редица действащи закони (вж. “Правен анализ на конституционността на чл. 140 от проекта на Закон за културното наследство” – Асоциация “АРХЕА”).

Въпреки, че се прокарва под лозунга “борба с иманярството”, той не решава основни проблеми, свързани с предотвратяване на незаконните разкопки, търговията и трафика с културни ценности. С него се нанася удар върху колекциите не само на частните колекционери. Засегнати са общинските музеи, колекциите и музейните сбирки на читалищата, религиозните институции, училищата и други институции и обществени организации, по отношение на собствеността на съхраняваните от тях археологически ценности.

Противниците на законопроекта са обединени от идеята да има нов систематичен и устройствен закон, но последният следва да се базира на Национална стратегия за опазване и развитие на културното наследство, която да се разработи от държавно-обществена експертна група, в която да участват освен експерти от Министерство на културата и други министерства, но и специалисти от неправителствените организации, работещи в тази сфера и такива на колекционерите.

След приемането на Стратегията за опазване и развитие на българското културно наследство трябва да се разработи рамков Закон за опазване и развитие на българското културно наследство и корпус от специални закони: за музеите; за

библиотеките; за архивите; за националната филмотека; за културно-историческите резервати и за употребата на българския език.

Внесенят законопроект е работен “на тъмно”, макар че по определени въпроси са искани мненията на редица експерти и специалисти. Повечето от тях обаче изобщо не са виждали текстовете на законопроекта в тяхната завършеност и цялост. Едва след внасянето му в Народното събрание те откриват, че голяма част от техните предложения не са намерили място в неговите текстове.

Законопроектът не се базира нито на стратегия, нито на ясна визия за бъдещото развитие на културното наследство. Той не продължава законодателната традиция до 1944 г., както твърдят вносителите. Техните опити да се аргументират, че стратегията, философията и визията за опазването и развитието на културното наследство били в самия проектозакон са най-малкото смехотворни. Подобни твърдения показват отчайваща професионална некомпетентност и организационна неграмотност.

Вносителите освен, че не разбират от стратегия и прогнозиране, явно не са и правно компетентни, тъй като юридическите аргументи, които те изтъкват **“че българското законодателство от Освобождението и на конституционно ниво, и на законодателно ниво по отношение на археологическо наследство винаги императивно е препятствало възможността друг, освен държавата, да притежава археология”** са несъстоятелни (вж. “Собствеността върху културни ценности в българската законодателна традиция до 1944 г.” – Асоциация “АРХЕА”). Въпреки, че вносителите твърдят, че разполагат с юридическа експертиза, на която са базирали политическото си решение за национализация на археологическите обекти, до този момент никой не я е виждал, а съдейки по мотивите им, поместени в законопроекта, става ясно, че те не са наясно и с действащото в момента законодателство (вж. “Собствеността върху културни ценности след 1989 г.” - Асоциация “АРХЕА”).

Законопроектът е противообществен и не цели да съхрани българската национална идентичност. Интересно би било да видим, ако имаха стратегия, какви са научните аргументи на консерваторите, с които биха обосновавали, че националната ни идентичност се базира на античната и късноантичната археология, около които всъщност е големият спор за собствеността.

С предприемане на най-драстичните мерки и с унищожаване на колекционерството вносителите са на път да навредят необратимо на цялото ни културно наследство, на националната ни идентичност и на националната ни сигурност.

Несъмнено, разполагайки с богати културни слоеве от праисторията, античността и късната античност, България трябва да ги опазва и социализира и те да са в полза на обществото и да го обогатяват научно, културно и материално, но не бива да забравяме, че пренебрегваната средновековна археология е онази, която стои в основата на българската национална идентичност. Можем само да се радваме на това, че основният пазарен интерес не е насочен към последната и обектите от национално значение не са засегнати от иманярската вълна.

Малцина ентузиастични работят за опазването и развитието на българската археология, българската култура, българския език, българските традиции и обичаи. С всеки изминал ден виждаме как все повече се дебългаризираме, но за съжаление този проблем не е в светлината на прожекторите.

На всички е ясно, че както иманярите, така и археолозите и колекционерите са заслепени от блясъка на античното злато. Заслепяването за съжаление е масово.

Заслепени са и политиците, и учените, и самата общественост.

Стигнало се е дотам, че като се заговори за културно наследство почти всички разбират само археологическото наследство, а проблемите в тази сфера се свеждат само до "борбата с иманярите" и "липсата на пари".

Всъщност основният проблем е липсата на реформа в тази сфера (вж Становище относно Проекта на Закон за културното наследство – Асоциация "СФЕРА").

Ужасно е, че преходът в културата ни е най-дълъг и най-тежък, но този културологичен феномен си има своето закономерно обяснение (вж. "Стратегия за опазване и устойчиво развитие на културно-историческото наследство" – Асоциация "АРХЕА").

Основните на съвременната ни държава са демократичният политически процес, разделението на властите, равнопоставеността на собствеността и неприкосновеността на частната собственост, както и свободата на стопанските и на обществените инициативи.

За огромно съжаление това отсъства от "законопроекта – Чилова". Той е недемократичен, противоречи на Конституцията и не е синхронизиран с международноправните актове, не въвежда децентрализацията в управлението и посяга на основните права на българските граждани. Това е постигнато чрез обръщането на основните правни принципи във вреда на българските граждани (принципа за невиновност до доказване на противното и за недопустимост на обратното действие).

Тези основни проблеми на законопроекта са следствие от липсата на стратегия и ясна визия за опазването и устойчивото развитие на културното ни наследство. Този проект прокарва едно противообществено и чисто политическо решение, което няма аналог в българското право в сферата на културното ни наследство.

Унищожаването на колекционерството и отблъскването на бизнеса само биха задълбочили настоящите проблеми. Интересно каква е тази стратегия, която пренебрегва тези огромни ресурси за опазване и устойчиво развитие на културното наследство?

Фаталното е, че дори временното действие на този законопроект, ако бъде приет, ще нанесе непоправими вреди на културното ни наследство и на националната ни идентичност, тъй като всичко, имащо признаци на археологически обект, ще излезе на черния пазар и ще потече, като река, извън пределите на България.

Гърция е твърде лош пример в тази посока. Днес гърците не могат да колекционират собствените си културни ценности, а с тях се пълнят западните аукциони, чуждите музейни и частни колекции. Консервативният режим там доведе до появата на гръцкото колекционерство зад граница.

В Гърция е най-голямата мафия за културно-исторически ценности в Европа. Макар и с най-рестриктивен режим, Гърция е най-ограбената в това отношение страна. Ограничавайки гръцките граждани да колекционират собственото си културно наследство, Гърция ги направи масови иманяри и трафиканти. В Гърция и днес повсеместно се копае, трафикът на ценности не спира, а културно-историческата мафия се е сраснала с политическите среди. Въпреки, че държавата там разполага с огромни финансови ресурси, не е успяла да се справи с тези големи проблеми на културното наследство.

Българската държава не разполага с материални възможности да опазва и развива дори обектите - държавна собственост, а ни се предлага политическо решение да се национализират всички археологически обекти.

Държавата, затваряйки си изцяло очите за причините, се опитва да пребори следствията. Зад политическата демонстрация на “държавни мускули” стои едно тотално безхаберие и безотговорност за националното ни културно наследство.

Изминалите години недвусмислено доказват, че държавата не е в състояние сама да опазва и развива богатото ни културно наследство. Тя не можа добре да го управлява и социализира и не е в състояние да изгради съответстващата му културно-туристическа инфраструктура.

Така, че тази “максимална политическа загриженост” вони отдалеч на огромна политическа спекулация с културното ни наследство, в чиято основа е поставен ретрограден консерватизъм.

Вече ги няма социалистическите условия на тогавашното монополно блаженство. Старите кадри, макар че хранят илюзии за реставрацията на стария режим, изобщо не отчитат реалната ситуация в страната и новите обществено-икономически отношения.

Нека се опитаме да видим как би изглеждало дори едно временно действие на този нереалистичен консервативен режим.

Да допуснем, че вече е въведена изключителна държавна собственост върху всички археологически обекти (движими и недвижими).

Специалистите от Националния археологически институт с музей при Българската академия на науките (НАИМ-БАН) са изтормозени, но с научна педантичност се опитват да определят всички археологически обекти според твърде общото определение залегнало в закона.

Оказва се, че трябва да бъдат национализирани почти една трета от върнатите вече гори и земеделски земи. Също така в много градове и селища общински и частни сгради са изградени върху археологически обекти и автоматично се оказват с оспорен правен статут. Работата на компаниите, извършващи търсене, проучване и добив на подземни богатства са тотално блокирани, тъй като в повечето от рудните полета има следи от древен рудодобив.

Питаме се, кой ли ще е този областен управител, който ще дръзне пръв да актува, като публичната държавна собственост всички археологически обекти в подопечната му област?

Всички музеи, включително общинските, осъхват с археологическа колекция - изключителна държавна собственост.

Всички колекционери в тримесечен срок трябва да декларират своите ценности и да представят документи за произход за всяка една от тях.

Попаднали в този юридически капан, колекционерите трябва да избират дали да станат явни държатели или да останат скрити собственици. Предвид на невиджаната до сега арогантност от страна на държавата, не е трудно да се предвиди какво ще бъде решението на мнозинството от засегнатите. Най-малкото е тези хора да решат да закопаят колекциите си в майката земя в очакване на по-добри времена. Онези, които са отвратени и уплашени от държавата-моща ще предприемат мерки да се освободят изобщо от ценностите си. Така тези ценности ще отидат на съществуващия пазар, който от сивия сектор вече ще бъде в най-тъмната част на бизнеса.

Голяма част от съхраненото у колекционерите културно наследство изведнъж ще стане просто нежелана стока, от която ще спечелят спекулантите и мафията. Вероятно ще спечелят и политическите брокери, които са решили този път да разиграят българското културно наследство...

Почти сигурно е, че държавата ще може да прибере само регистрираните

колекции, чийто брой няма и 20 при над 60 000 колекционери в страната. Всъщност дори това не е толкова сигурно, тъй като най-големите ценители твърдят, че разполагат с документи от западни аукциони за почти всичките си ценности. Дори с един хвърчащ договор с мъртвец всеки от тях би могъл да води нескончаеми дела с държавата поради огромните противоречия, както в действащата преди това нормативна уредба, така и в новото законодателство, противоречащо на Конституцията и на редица действащи закони.

Нима искаме всеки музей да се превърне в съд и всеки съд - в музей?

Този законопроект е плод на една противообществена и противодържавна политика, дело на политически брокери и спекуланти.

Загубата на колекционерите и колекциите им означава загуба на поне 1/3 от културното ни наследство, при това далеч не само археологическото! Бизнесът и инвеститорите изобщо ще забравят за българското културно наследство.

Така ще се лишим от огромен обществен и икономически ресурс. Държавата в сегашното ни състояние по никакъв начин не би могла да запълни тази обществена, икономическа и политическа пропаст...

Ако в този момент, разумът все още не е дошъл у нашите държавници, те ще мобилизират и ресурса на репресивния апарат на полицията и на службите против собствените си граждани. В тези условия всичко недеklarирано у всяко семейство, което има признаци на минала епоха ще бъде конфискувано.

Всяко трето семейство разполага с бели пари за черни дни и скъпи семейни ценности и реликви наследени от предците им. Представяте ли си до какъв хаос би довело прилагането на подобен закон!? Представяте ли си как "баретите" нахлуват по домовете и тарашат всичко само по един сигнал на недобронамерен съсед. Представяте ли си как прибират почти всичко старо и не приемат никакви възражения от рода - "имаме го по наследство".

Положението още повече ще се влоши, тъй като ще дойде ред и на ценностите, притежавани от различните религиозни институции, на вероизповеданията у нас. Ако този законопроект бъде приет и приложен ще настъпи конфискация на всички колекции и музейни сбирки, притежавани от читалища, училища и обществени организации. Какво ще стане с археологическите ценности, които се намират във фондовете на общинските музеи? Прогнозите са трагични и апокалиптични за културното ни наследство.

Не по-леко ще е положението и на банките и на другите финансови институции, в които са депозирани, заложен или пък те самите са придобили ценности от минали епохи. В най-добрия случай, те ще бъдат принудени да водят нескончаеми съдебни дела с държавата.

За меценатство в сферата на културното наследство дълго няма да може изобщо да се помисли.

В крайна сметка точно държавата най-много ще загуби. Тя ще загуби културни ценности, ще загуби обществена подкрепа, ще загуби икономически ресурс, ще загуби и малкото останало доверие в държавността на нейните институции и органите на властта.

Ще загубят в крайна сметка всички български граждани, които ще бъдат лишени от възможността да притежават и колекционират собственото си културно наследство.

Нима искаме българските колекции и българското колекционерство да се изнесат зад граница?

Нима искаме да се превърнем задълго в един ресурсен център на световната

културно-историческа индустрия?

Нима искаме повсеместно да се развива иманярството и културно-историческата мафия?

Нима искаме от културното ни наследство да се ползват само шепа хора, независимо от коя страна на бариерата са?

Нима искаме да печелят спекулантите, трафикантите и задграничните аукционисти?

Нима искаме да спечелят всички онези, които не искат България да е стабилна и преуспяваща?

Всичко това ще се случи дори само при едно временно действие на "закона-Чилова".

Накрая следва да се попитаме - Къде са във всичко това те – политическите брокери?

Дали онези, които разиграха спекулативно външния ни дълг, няма да разиграят този път културното ни наследство?

Шоуго трябва да спре!

Трябва да спрат злоупотребите с културното ни наследство, ако искаме в бъдеще да има български народ и Българска държава.

Трябва да спре и злоупотребата с националната ни идентичност.

Трябва да реформираме системата на културно-историческото наследство така, както направиха всички страни поели по пътя на демокрацията като Унгария, Румъния, Хърватска и др. Така, както през 2005 г. направи дори кандидат.членката на Европейския съюз – Република Македония!

Трябва да съхраним и поощряваме колекционерството.

Трябва да предоставим адекватни възможности за да се развие частната музейна дейност. В целия свят музейната система се изгражда върху частното колекционерство и частните музеи.

Трябва да либерализираме режима и да дадем възможност на бизнеса да инвестира в културното ни наследство.

Трябва да демократизираме системата и да предвидим възможности за участие на неправителствените организации, като се въведат механизми за обществен, граждански контрол, а не условия за административно-партиен произвол!

Трябва да използваме обществената заинтересованост и обществения ресурс в ползва на културното ни наследство и държавата да бъде държател, а не колекционерите, по отношение социализацията на културните ценности!

Трябва да съхраняваме археологическото наследство у нас и на място без оглед на собствеността му.

Трябва да изградим адекватна културно-туристическа инфраструктура.

Трябва да направим така, че нашето културно богатство да застане в основата на една модерна културно-туристическа индустрия.

Трябва да влезем достойно в Европа, културно и материално богати.

Трябва и Европа да бъде "добре дошла" у нас както ние сме в нея.

Трябва да създадем онова културно взаимодействие между отминалата и съвременната култура, между материалната и нематериалната и между масовата и елитарната, което да осигури необходимата динамична социокултурна система за да можем да посрещнем предизвикателствата на интеграцията и глобализацията.

Трябва да изясним приоритетите си относно българската национална идентичност.

Трябва да преустановим обезбългаряването и дебългаризацията на страната.

Иначе, ще продължим да бъдем само един ресурсен център на световния пазар

на културни ценности.

Децата ни не само няма да знаят къде е гроба на Апостола на свободата, но ще се чудят пред рушащите се останки на старите ни столици и ще съжаляват, че могат да видят повечето тракийски гробници само на снимка.

Ще знаят, че упадъкът по времето на прехода тотално е изкривил дори разбирането за българската национална идентичност.

Ще знаят, че блясъкът на античното злато е движил иманяри и археолози, и е заслепил учените и обществеността да виждат изконните български ценности.

Ще знаят, че по това време много българи са започнали да се правят на траки, гърци, македонци, турци и не знам още какви.

Ще знаят, че фетишизирането на археологията е нанесло непоправими вреди не само на нея, но и на цялото ни културно наследство.

Ще знаят, че националната ни идентичност е била поставена под въпрос.

Ще знаят, че “голямото шоу в културното наследство” е превърнало музеите в съдилища, а съдилищата в музеи.

Ще знаят, че брокерите на културното ни наследство са успели да го осребрят при световните спекуланти дори за краткото време до решението на Конституционния съд.

Ще знаят, че в крайна сметка в България по това време нищо не е било наред.

Ще знаят, че държавата всъщност е била форма на политическа концесия върху обществото и принадлежащите му ресурси.

И дано да знаят, дай боже, че все пак са българи.

Шоуто трябва да спре!

Асоциация СФЕРА

“Културно-исторически ценности /правни аспекти/”, “Стратегия за опазване и устойчиво развитие на културно-историческото наследство в Република България /основни насоки/”, “Правен анализ относно конституционността на чл. 140 от Проекта на Закон за културното наследство”, “Собствеността върху културни ценности в българската законодателна традиция до 1944 г.” и “Собствеността върху културни ценности след 1989г.” можете да намерите на сайта на Асоциация АРХЕА:

<http://archaeology.zonebg.com/law.htm>

Там са поместени и становищата относно “Проекта на Закон за културното наследство” на Асоциация АРХЕА, Асоциация СФЕРА, Фондация “ТРАКИЯ”, Сдружение “Кръг БУДИТЕЛ”, ИКОМ, СНДБ и др. неправителствени организации, експерти и специалисти в сферата на културното ни наследство.

Там ще намерите и новия законопроект на Асоциация АРХЕА (работен вариант), международноправните актове по които Република България е страна, Конституцията на РБ и много др. документи касаещи реформата в тази сфера.

